

Nejčastější důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji

Jaroslava Polášková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslava POLÁŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H08181**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Nejčastější důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek
Příprava výzkumu, výběr a popis výzkumného souboru
Provedení výzkumu
Zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu
Vypracování závěrů

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Z. A KOL., Náhradní rodinná péče, Praha, Portál 1999, 1. vydání, 183 s., ISBN 80-7178-304-8

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., Sanace rodiny, Praha, Portál 2008, 1. vydání, 152 s., ISBN 978-80-7367-3925-5

MATĚJČEK, Z., Rodiče a děti, Praha, Avicenum 1989, 2. vydání, 336 s.

ŠKOVIERA, A., Trendy náhradnej výchovy, Bratislava, Petrus 2007, 174 s., ISBN 978-80-89233-32-8

BECHYNOVÁ, V., ŠULCOVÁ, L. aj. Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém. Praha: Ureas 2007, 236 s., ISBN 978-80-86684-47-5

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně ..18.4.2011

.....Jan Březina

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licencii, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Práce se zabývá příčinami umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji.

Teoretická část je věnována rodině, jejím funkcím a typům, patologiím v rodině a ohroženému dítěti. Dále je zde stručně popsán systém náhradní výchovné péče v ČR a právní rámec ochrany dítěte.

Praktická část zjišťuje pomocí dotazníků skutečné příčiny umístění dětí do dětských domovů, z jakého prostředí sem tyto děti nejčastěji přicházejí a v jakém kontaktu jsou se svými rodiči a širší rodinou.

Klíčová slova:

Rodina, ohrožené dítě, ústavní výchova, dětský domov

ABSTRACT

My bachelor's work is concerned with the causes of location children into the Children's Home in the Zlin Region.

Theoretical section covers family, its functions and types, family pathologies and at risk child. There is also briefly described the system of alternative care in the Czech Republic and the legal framework for Child Protection.

Practical section presents findings of research conducted by the help of questionnaires on real causes of putting the children into the Children's Home, what kind of environment most children come and whether they keep in touch with their parents and extended family.

Keywords:

Family, at risk children, Institutional Care, Children's Home

Děkuji doc. PhDr. Lence Haburajové Ilavské, PhD. za odborné vedení mé bakalářské práce, za její milý přístup a za čas, který mi ochotně věnovala při poskytování cenných rad.

Motto

„Kdo dal život dítěti, stává se jeho dlužníkem“.

(Fabre Jean Henri)

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 DEFINICE POJMU RODINA	12
1.2 FUNKCE RODINY	13
1.3 TYPY RODINY PODLE FUNKČNOSTI.....	14
1.4 PATOLOGIE V RODINĚ	15
1.5 SANACE RODINY	18
2 DÍTĚ	20
2.1 OHROŽENÉ DÍTĚ	20
2.2 POTŘEBY DÍTĚTE	20
2.3 SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DÍTĚTE V ČR.....	22
2.3.1 Listina základních práv a svobod	22
2.3.2 Úmluva o právech dítěte	22
2.3.3 Zákon o rodině	22
2.3.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí	23
3 NÁHRADNÍ PÉČE	25
3.1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA.....	25
3.1.1 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy	25
3.1.2 Práva a povinnosti dětí umístěných v ústavním zařízení	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 VÝZKUM	30
4.1 CÍLE VÝZKUMU	30
4.1.1 Stanovení výzkumných otázek	30
4.2 VÝZKUMNÝ POSTUP	30
4.2.1 Volba výzkumných metod.....	30
4.2.2 Výběr sledovaného souboru	31
4.2.3 Popis sledovaného souboru	31
4.2.4 Vyhodnocení výsledků výzkumu	31
4.2.5 Vyhodnocení návratnosti dotazníků	31
4.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU	32
4.3.1 Odpovědi na výzkumné otázky	42
4.3.2 Shrnutí výsledků výzkumu	42
ZÁVĚR	44
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	48

SEZNAM TABULEK.....	49
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

ÚVOD

Každé dítě má přirozený nárok na rodiče, lásku, výchovu, vzdělání a upokojujání základních životních potřeb a každý rodič má povinnost starat se o své dítě a tyto jeho potřeby co možná nejlépe uspokojovat. Ne každé dítě však mělo to štěstí narodit se rodičům, kterým byla dána přirozená mateřská láska, nebo alespoň těm, kteří si svoje povinnosti vůči svému dítěti plně uvědomují a snaží se je v co nejlepší víře plnit. Ačkoliv se může většině lidí zdát, že mateřská láska a péče o dítě je něco samozřejmého, něco co k rodinnému životu a životu vůbec prostě patří, stále je v naší společnosti spousta dětí, které se nachází na pokračí zájmu svých rodičů, dětí kterým chybí péče, láska a v nejhorších případech také těch, kterým je dokonce ze strany svých rodičů fyzicky či psychicky vědomě ubližováno.

Pro děti, kterým jejich rodiče nechtějí, nebo nejsou schopni zajistit řádnou výchovu a péči, je v našem státě k dispozici několik řešení. Nejlepší a první variantou je sociální práce s rodinou, která vede ke zlepšení situace v rodině, nápravě rodičovských vazeb a možnosti dítěti zůstat v přirozeném rodinném prostředí. Ne vždy se však tato snaha podaří a pak je nutno právě v zájmu dítěte odebrat toto svým rodičům a najít další možnou formu rodinné péče. Pokud však z nějakého důvodu není tato forma možná, nebo pro dané dítě vhodná, přistupuje se k poslední možné variantě, a to k náhradní výchovné péči neboli ústavní výchově. A právě touto formou náhradní výchovy se budu zabývat ve své bakalářské práci.

V teoretické části mé práce přiblížím základní pojmy, jako jsou rodina, funkce rodiny, typy rodiny dále pak pojmy dítě, potřeby dítěte a právní rámec ochrany dětí. Stručně popíšu systém náhradní výchovy v České republice.

V empirické části se pak zaměřím na školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a to konkrétně na dětské domovy pro děti od 3 do 18 let. Cílem mé práce bude zjistit nejčastější příčiny umístění dětí do těchto zařízení ve Zlínském kraji, zjistit z jakých rodin sem tyto děti nejčastěji přichází a také jaký kontakt udržují tyto děti po umístění do zařízení pro výkon ústavní výchovy se svou biologickou rodinou.

Toto téma práce jsem si vybrala především z důvodu svého profesního zaměření a také svého osobního zájmu o danou oblast.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina má nezastupitelnou roli v životě každého člověka a to v každém jeho období. Nenahraditelný význam má však především v období dětství, kdy dítěti poskytuje důležité podněty pro jeho zdárný rozvoj, poznávání mezilidských vztahů a osvojování základních morálních návyků a dovedností. V dobře fungující rodině se dítěti těchto podnětů dostává a dítě zažívá pocity lásky, bezpečí, podpory a pochopení.

1.1 Definice pojmu rodina

Jednoznačné vymezení pojmu rodina není jednoduché, neboť záleží z jakých aspektů, oblastí a vědních oborů je na tento pojem nahlíženo.

Například podle Havlíka (2002) je rodina nejdůležitější společenskou institucí, základní sociální i ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi jsou reprodukce lidského biologického druhu, výchova potomstva a přenos kulturních vzorců.

Psychologický slovník uvádí, že rodina je „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí*“ (Hartl, 1993, str. 189).

Matějček (1994) uvádí, že rodina je nejstarší společenskou institucí, která vznikla nejenom z přirozeného pohlavního pudu, ale především z lidské potřeby své potomstvo chránit, starat se o něj, vzdělávat a připravovat na další život. Dále uvádí, že rodina je pro dítě místem hlubokých citových vztahů, které se v dobře fungující rodině vyvíjí a různě přetváří v závislosti na vývoji a odrůstání dětí, nikdy však nepomíjejí.

„*Rodinu lze tedy označit jako přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí, aniž si mohl vybrat jiné a přejímá to, co v něm je připraveno rodiči*“ (Přadka, 1983, s. 90).

1.2 Funkce rodiny

Rodina plní pro člověka celou řadu funkcí, které se však s vývojem lidstva a společnosti mění a vyvíjí. Některé funkce dřívější rodiny pozbyly v moderní rodině na důležitosti, jiné naopak nabývají na významu.

Jak se shoduje většina autorů, rodina by měla plnit následující čtyři základní funkce, aby se stala nepostradatelnou institucí naší společnosti.

Funkce reprodukční

Je velmi důležitá pro společnost jako celek a to z důvodu zachování lidské existence.

Podle Binarové (2001) je reprodukce základní biologickou funkcí rodiny, která v sobě zároveň nese i uspokojování sexuálního pudu a je velmi důležitá pro zachování lidstva.

Funkce materiální

Tato funkce, nazývána též ekonomicko-zabezpečovací, spočívá v hospodaření a přerozdělování finančních prostředků v rámci rodiny. Úkolem rodičů je zabezpečení svých dětí a vytvoření podmínek pro jejich zdárný vývoj. Tato funkce byla v minulosti mnohem významnější než nyní, neboť dříve neexistovala taková síť sociální podpory a slabší členové rodiny byly téměř závislí na těch silnějších. V dnešní době existuje pro rodiče, kterým se nedaří tuto funkci zabezpečit, systém sociální podpory, který by však měl být využíván až tehdy, pokud se finanční zabezpečení domácnosti nepodaří zvládnout s pomocí vlastní rodiny a aktivního snažení. Tento systém bývá u nás v současnosti však často zneužíván.

Funkce výchovná

Tato funkce je velmi důležitá především v době raného dětství a dospívání dítěte v rodině. Rodina je pro dítě prvním prostředím, kde získává náhled na svět, utváří si první žebříček hodnot a učí se prvním mezilidským vztahům. „*Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem*“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění). Rodina působí na dítě jak záměrně, tedy výchovou, tak i nezáměrně v podobě každodenních situací, které probíhají v rámci rodiny. Pro zdárný vývoj dítěte je velmi důležité, aby

v rodině převládaly pozitivní vztahy mezi jejími jednotlivými členy. Úkolem rodiny je také připravit dítě na život mimo rodinu. Rodina jistě není jediným činitelem, který se podílí na formování osobnosti dítěte. Na výchově má jistě svůj podíl také škola, vrstevníci, jiné instituce a širší rodina. Matějček (1994) však uvádí, že rodina má v této funkci jedinečné postavení, protože je primární a nejpřirozenější prostředí, v němž dítě přejímá modely mezilidských vztahů do svého vlastního budoucího rodinného života.

Funkce emocionální

V této funkci je rodina zcela jistě nezastupitelná. Má za úkol zajistit pro všechny členy rodiny vzájemné uspokojování základních citových a emočních potřeb. Pro dítě má pak rodina připravit takové prostředí, kde se bude cítit bezpečně a vnímat, že je milováno a bezvýhradně přijímáno. Ne v každé rodině se však takové prostředí podaří pro dítě zajistit.

Všechny tyto funkce jsou pro dobré fungování rodiny velmi důležité. Nedá se říct, že jedna je důležitá více a druhá méně. Kdykoliv je některá z těchto funkcí v rodině oslabena, má to vždy dopad na zdárný rozvoj dítěte. Proto by mělo být cílem všech rodičů, nejlépe již v momentě, kdy se rozhodnou rodinu založit, aby dokázali v budoucnu všechny tyto funkce ve své rodině zajistit.

1.3 Typy rodiny podle funkčnosti

Autor Dunovský v rámci své poradenské praxe vytvořil dotazník pro zjišťování funkčnosti rodiny a na základě výsledků této metody rozlišil čtyři základní typy. Jsou to rodiny funkční, problémové, dysfunkční a afunkční.

Rodina funkční

Za funkční lze označit takovou rodinu, která dobře plní své funkce a zabezpečuje uspokojování potřeb všech jejích členů. Ve vztahu k dítěti pak funkční rodina vytváří vhodné prostředí pro jeho zdárný vývoj a uspokojuje jeho potřeby. Pravdou však je, že v současné době se téměř nenajde rodina, která je stoprocentně funkční, neboť téměř v každé rodině se

vyskytují menší či větší problémy. Aby se však jednalo o rodinu funkční, nemohou být tyto problémy takového charakteru, aby jakkoliv ohrožovali výchovu nebo vývoj dítěte.

Rodina problémová

V problémové rodině se vyskytují problémy, které již narušují mravní vývoj a výchovu dítěte, rodina si je však těchto problémů vědoma a je ochotna a hlavně schopna tuto svoji situaci řešit.

Rodina dysfunkční

Rodina dysfunkční se vyznačuje vážnými poruchami jednotlivých nebo všech funkcí, které ji ohrožují jako celek. Tato rodina již své problémy nedokáže řešit vlastními silami a je odkázána na pomoc zvenčí. Právě tato rodina si zaslouží největšího zájmu příslušných orgánů, neboť právě děti z těchto rodin se nejčastěji ocitají v ústavních zařízeních. Řešením pro tuto rodinu je tedy sanace rodiny, která v sobě zahrnuje celou řadu pomoci a opatření.

Rodina afunkční

Dunovský (1989) označuje za afunkční takovou rodinu, která je již v podstatě natolik narušená, že její sanace je již bezpředmětná. Tato rodina již téměř vůbec neplní svoje funkce a poruchy těchto funkcí jsou již natolik závažné, že představují vážné ohrožení na zdraví či životě jednotlivých členů této rodiny. Ve vztahu k dítěti v těchto rodinách často dochází k týrání, sexuálnímu zneužívání a těžkému zanedbávání.

1.4 Patologie v rodině

Jak zde již bylo uvedeno, žádná rodina není úplně bezproblémová. V každé rodině se čas od času vyskytne nějaký problém, který je potřeba řešit. Dokud však tyto problémy nejsou rozsáhlého charakteru a nemají dlouhodobý charakter, nejedná se většinou o rodinu ohroženou na funkčnosti. Drobné problémy, které se občas v rodině vyskytnou a podaří se je za

vzájemné pomoci členů této rodiny překonat, mohou mít někdy spíše pozitivní vliv na její soudržnost. Horší případ nastává, pokud jsou v rodině problémy hlubší, mají dlouhodobý charakter a rodina není schopna tuto situaci zvládat. Pokud se navíc jedná o fyzické či psychické ubližování některému z jejích členů, dá se již hovořit o tom, že rodina trpí nějakou patologií. Nyní se zaměřím na takové patologie v rodině, které vedou nejčastěji k umístění dětí z těchto rodin do ústavních zařízení.

Vocilka (1999) uvádí šest takovýchto nejčastějších příčin:

Alkohol a jiné návykové látky

Alkohol patří k nejčastějším příčinám umístování dětí do dětských domovů. Je to velmi nebezpečná a přitom velmi lehce dostupná droga. Nadměrná konzumace alkoholu jedním nebo oběma rodiči má velmi nepříznivý vliv na vývoj a výchovu dítěte a také na fungování celé rodiny.

„Člověk závislý na alkoholu devastuje rodinu materiálně, sociálně i psychicky“ (Vágnerová, 2008, s. 570).

Člověk závislý na alkoholu postupně přestává plnit roli partnera, rodiče a v neposlední řadě i roli profesní. Kvůli své závislosti přichází často o práci, čímž přivádí rodinu do finanční krize. Jeho jednání má za následek to, že ostatní členové rodiny, bohužel i děti, přestanou mít k takovému člověku úctu, začnou jím opovrhovat a často i nenávidět. Dítě vyrůstající v rodině alkoholika je velmi často vystaveno stresovým situacím a rodina pro něj přestává plnit základní funkce a dítě ztrácí pocity jistoty, lásky a bezpečí.

Zneužívání, týrání a zanedbávání dítěte

Zneužívání a týrání dítěte je dalším velmi častým důvodem pro odebrání dítěte z rodiny a jeho umístění do ústavní výchovy. Fyzické a psychické týrání a zneužívání, spolu se zanedbáním péče se vyjadřuje jako syndrom CAN.

Kolektiv autorů Dunovský, Dytrych, Matějček (1999, s. 24) definují tento syndrom jako *„jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné a odmítané a*

jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“ Dle těchto autorů jde o nenáhodný děj, kterému lze předcházet.

Podle Vágnerové (2008) se jedná o tělesné, duševní nebo společenské ublížení dítěti, které vzniklo nenáhodným jednáním rodičů nebo jiné osoby a je ve společnosti bráno jako nepřijatelné. Jedná se především o ubližování, zanedbávání péče a zanedbávání uspokojování základních životních potřeb dítěte.

Dunovský (1995) uvádí následující formy syndromu CAN

Fyzické týrání – nepřiměřené použití síly (kopání, bití rukou, údery pěstí, pálení cigaretou, opaření ...) vůči dítěti.

Psychické týrání – časté ponižování, kritizování, citové vydírání, odmítání dítěte, kladení nepřiměřených požadavků, izolace od vrstevníků apod.

Sexuální zneužívání – definice Rady Evropy (1992, in Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 72): „*nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování.*“

Zanedbávání - nedostatečné uspokojování potřeb dítěte, vedoucí až k deprivaci a neposkytnutí dostatečného množství podnětů ke zdárnému rozvoji dítěte (Vágnerová, 2008).

Nezvládnutí výchovy

Také výchovné problémy bývají velmi často důvodem pro umístění dítěte do náhradní výchovy. Ačkoliv jsou rodiče hlavními vychovateli svého dítěte, mnohdy se stává, že v této své roli prostě selžou a nedokážou tento problém vyřešit. Příčinou může být špatná volba výchovného přístupu, závadová parta, do níž se dítě dostalo ale také vlastní negativní zkušenosti rodičů z dětství.

Nízká sociální úroveň rodiny

Nízká sociální úroveň rodiny by určitě neměla být hlavním důvodem pro odebrání dítěte z rodiny. Přesto je v dětských domovech umístěno mnoho dětí právě z tohoto důvodu. Nepořádek v bytě nebo nedostatečně zařízená domácnost jistě není důvod pro odebrání dítěte rodičům, zvláště v případě, kdy projevují o své dítě zájem. Pokud však dítě žije ve velmi nepříznivých hygienických podmínkách a je mnohdy také podvyživeno, odebrání z tohoto

prostředí a poskytnutí ústavní péče mu může značně pomoci, ne-li přímo zachránit život. Rodina, která má velmi nízkou sociální úroveň, působí negativně na vývoj dítěte, které jde pak jen velmi těžce socializovat do společnosti. Nízká sociální úroveň rodiny bývá také často provázána s alkoholismem a trestnou činností rodičů.

Trestná činnost rodičů

Také páčání trestné činnosti rodiči bývá často jedním z důvodů pro umístění dítěte do náhradní péče. Rodiče páchající trestnou činností jsou velmi špatným vzorem pro dítě a ohrožují jeho morální vývoj. Pokud je navíc rodičům, kteří pečují o své dítě, nařízen výkon trestu odnětí svobody, je mnohdy umístění dítěte do ústavní výchovy jediným možným řešením.

Prostituce

Dalším důvodem pro odebrání dítěte do ústavní výchovy, který Vocilka (1999) uvádí je prostituce matky. Tento problém je pro dítě nepříznivý nejen proto, že matka svým jednáním narušuje jeho mravní výchovu, ale také proto, že matka v noci provozuje prostituci a ne dle pak následně spí a nemůže se dostatečně věnovat svému dítěti. Jedním z důvodů, proč se ženy – matky k prostituci uchylují, je právě nepříznivá sociální situace rodiny.

1.5 Sanace rodiny

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodiny“ (Bechyňová Konvičková, 2008, s. 18).

Sanace rodiny je v naší legislativě poměrně novým tématem. Je upraveno novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, konkrétně novelou č. 134/2006 Sb. (Bechyňová, Konvičková, 2008).

Kdy lze rodinu ohroženého dítěte sanovat

Bechyňová, Konvičková (2008) uvádějí za jakým podmínek lze rodinu sanovat. Patří sem především situace kdy:

- rodiče, kteří byli sami zanedbáváni, jsou nositeli rizika, že nebudou umět o své dítě řádně pečovat a nemají pro dítě připraveny odpovídající podmínky
- ohrožené dítě žije ve vlastní rodině a jeho zdravotní, psychická a sociální situace vykazuje konkrétní rizika a v průběhu sociální práce s rodinou nenastane během tří měsíců ke zlepšení situace
- dítě bylo aktuálně umístěno dobrovolně nebo na základě předběžného opatření do zařízení pro výkon ústavní výchovy
- dítě je umístěno v zařízení ústavní výchovy a cílem sanace je vytvořit podmínky pro kvalitní a smysluplný kontakt s rodinou
- dítěti soud zrušil nařízení ústavní výchovy z důvodu změn v rodině a svěřil ho zpět do péče rodičů
- dítě bylo soudně svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu

Kdy není vhodná sanace rodiny

Dále autorky Bechyňová a Konvičková (2008) uvádějí, v jakých situacích již není sanace rodiny pro dítě vhodným řešením. Je to v situaci kdy:

- s dítětem je ze strany rodičů obzvláště krutě zacházeno a znalci nedoporučují kontakt
- znaleckým posudkem je prokázáno, že rodiče nemají k dítěti žádný citový vztah
- rodiče jsou závislí na návykových látkách a odmítají léčbu
- rodiče mají psychiatrické onemocnění a nesouhlasí se spoluprací multidisciplinárního týmu s jejich lékařem
- rodiče jsou částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům a nesouhlasí se spoluprací multidisciplinárního týmu s jejich opatrovníkem

2 DÍTĚ

Dítě může být definováno různými způsoby a to především podle účelu, proč má být pojem popsán. Obecně pojmem dítě chápeme „ne-dospělý“ jedinec. V právních předpisech je pak většinou dítě definováno věkem dospělosti.

Naproti tomu Hartl (1993, s. 39) uvádí, že dítě je: „*lidský jedinec v období od narození do 15 let, právně nezletilec.*“

Postavení dítěte ve společnosti a také v rodině se v průběhu vývoje společnosti neustále mění. V dřívějších dobách byly děti pokládány za dospělé již tehdy, pokud přestaly být závislé na své matce. Děti byly často využívány ke konání těžkých prací ještě dříve, než se stačily plně fyzicky vyvinout. Také vzdělání dětí byl přikládán malý nebo téměř žádný význam. Velmi smutná je skutečnost, že i v dnešní době existují země, kde je obdobným způsobem s dětmi stále ještě zacházeno.

2.1 Ohrožené dítě

Pojmem ohrožené dítě si můžeme představit dítě, jehož vývoj, zdraví či dokonce život jsou nějakým způsobem ohroženy. Tento pojem bývá většinou odvozen od anglického výrazu „child at risk“.

2.2 Potřeby dítěte

Jak už bylo uvedeno, základním úkolem rodiny je uspokojování základních potřeb všech jejích členů, tedy i dětí.

Nejlepší situací v životě dítěte je taková konstelace okolností, kdy mohou být trvale, smysluplně a individuálně přiměřeně uspokojovány jeho základní životní potřeby (Kovařík, 2004).

Lidské potřeby můžeme rozdělit do dvou základních kategorií a to na potřeby psychické a fyzické. Potřebami člověka obecně se zabývá Abraham Maslow. Tyto potřeby hierarchicky skládá do pyramidy, kdy v základu uvádí nejzákladnější potřeby a na vrcholu vyšší lidské potřeby. Dle Maslowa se k vyšším lidským potřebám člověk dostává až poté, kdy dosáhne

uspokojení základních životních potřeb. Touto pyramidou pak člověk prochází po celý svůj život.

Podle Matějčka (1999) je pro zdárný vývoj dítěte nejdůležitější uspokojování základních psychických potřeb. Těmito potřebami jsou:

Potřeba stimulace – pro zdárný vývoj celé osobnosti dítěte, jeho jazykových dovedností, abstraktního myšlení a dalších dovedností je velmi důležitý dostatečný přísun podnětů.

Potřeba smysluplného světa – aby se dítě mohlo učit novým věcem a mohlo nabývat nové zkušenosti, je zapotřebí, aby našlo ve věcech kolem sebe a ve světě určitý smysl a řád.

Potřeba životní jistoty – uspokojení této potřeby je nutné k zažívání pocitu bezpečí a jistoty a k překonávání životních nesnází. Dítě musí vnímat, že kolem něj jsou lidé, kteří jsou mu nablízku a že mezi těmito lidmi má své pevné místo.

Potřeba pozitivní identity – pokud je dítě pozitivně přijímáno, může se u něj rozvinout zdravá míra sebevědomí, při kterém si uvědomuje svoje vlastní „já“. Pro dítě je velmi důležité vědět, co se od něj očekává a čeho může v životě dosáhnout.

Potřeba otevřené budoucnosti – nejen pro dítě, ale pro každého jedince je velmi důležitá naděje a perspektiva budoucího života.

Pokud u dítěte nedochází k uspokojování těchto základních psychických potřeb, vzniká u něj deprivace.

Matějček (1989) dále uvádí, že k tomu, aby mohli rodiče o dítě s láskou pečovat, musí na dítěti být něco, co uspokojuje jejich hluboké životní potřeby. Mezi hlavní potřeby, kterými jsou rodiče uspokojováni prostřednictvím dítěte, řadí například potřebu stimulace, potřebu učení a nabývání zkušeností, potřebu bezpečí a jistoty, potřebu společenského uznání a v neposlední řadě potřebu otevřené budoucnosti. Z tohoto pohledu je tedy dítě jakýmsi nevyčerpatelným zdrojem energie a nových podnětů. Zpracováváním těchto podnětů a jejich pochopením získávají rodiče nové zkušenosti a stávají se moudřejšími. Protože děti lásku nejenom přijímají, ale i vracejí, uspokojují tak svým rodičům potřebu bezpečí a jistoty. Pokud jsou si rodiče vědomi své rodičovské zodpovědnosti, uspokojují tím vlastně i svoji vlastní potřebu uznání. V neposlední řadě pak rodiče ve svých dětech vidí právě svoji otevřenou budoucnost a další životní perspektivu. Z toho vyplývá, že v dobře fungující rodině, nejde o vztah jednostranný, ale o vzájemné působení a naplňování smyslu života.

2.3 Sociálně právní ochrana dítěte v ČR

Povinnost poskytovat dítěti ochranu a zajistit jeho zdárný vývoj vyplývá našemu státu z celé řady ústavních i mezinárodních norem. Jsou to zejména:

2.3.1 Listina základních práv a svobod

Je součástí ústavního pořádku ČR od roku 1993 pod číslem 2/1993 Sb. V hlavě druhé, oddílu prvním této listiny jsou zakotveny základní lidská práva. Podle listiny jsou rodičovství a rodina pod ochranou zákona a zvláštní ochrana je pak zaručena dětem a mládeží. V listině je také deklarována povinnost státu pomáhat rodinám, které se ocitnou v obtížné sociální situaci, aby byly schopny zastávat své základní funkce a pečovat o své děti (Bechyňová, Konvičková, 2008).

2.3.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva je považována za nejvýznamnější právní dokument v oblasti ochrany dětských práv a byla ratifikována Federálním shromážděním tehdejší ČSFR dne 7. ledna 1991 a následně byla po jejím rozdělení převzata Českou republikou do Sbírky zákonů pod číslem 104/1991. Je v ní zakotvena povinnost smluvních států zajistit „blaho dítěte“, tj. zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. Současně zavazuje k respektování práv a povinností rodičů tak, aby mohli řádně plnit svoji povinnost a pečovat o své děti. Dále upravuje povinnost smluvních států činit všechna potřebná opatření k ochraně dětí (Bechyňová, Konvičková, 2008).

V Úmluvě je uvedeno že: „*Dětství má nárok na zvláštní péči. Rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti. V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti dítěte musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění*“ (Zákon č. 104/1991 Sb., v platném znění).

2.3.3 Zákon o rodině

V zákoně o rodině č. 64/1963 Sb. je upravena většina institutů rodinných vztahů. Podle tohoto zákona může soud, za podmínek, kdy to vyžaduje zájem dítěte, uložit i taková vý-

chovná opatření, kterými je omezen výkon rodičovských práv. V případech, kdy je výchova dítěte již vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nebyla účinná, může soud nařídit následující opatření: svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, předběžné opatření, pěstounská péče, ústavní výchova nebo ochranná výchova (Bechyňová, Konvičková, 2008).

2.3.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, soustřeďuje sociálně-právní ochranu dětí do jednoho celku. Podle tohoto zákona je předním hlediskem sociálně-právní ochrany zájem a blaho dítěte. Zákon je rozdělen do 9 částí. První částí tohoto zákona jsou úvodní ustanovení. Je zde uvedeno, že sociálně-právní ochranou se rozumí především

a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,

b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,

c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (§1,ods.1, zákon č. 359/1999).

Dále jsou zde vymezeny děti, kterým se sociálně právní ochrana poskytuje a orgány, které sociálně právní ochranu dětí zajišťují.

Ve druhé části tohoto zákona jsou uvedeny základní zásady sociálně-právní ochrany, podrobněji popsány děti, na které se sociálně-právní ochrana zaměřuje a také práva dětí spojených se sociálně-právní ochranou.

Třetí část se zabývá opatřeními sociálně-právní ochrany, povinnostmi orgánů zajišťujících sociálně-právní ochranu, preventivní a poradenskou činností, opatřeními na ochranu dětí a popisuje činnost orgánů sociálně-právní ochrany při svěření dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodičů. Je zde popsána pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, osvojení, ústavní výchova a ochranná výchova, péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost a také sociálně-právní ochrana ve vztahu k cizině.

Ve čtvrté části zákona jsou uvedeny zařízení sociálně-právní ochrany, jejich zřizovatelé, podmínky pro umístění do těchto zařízení a také povinnosti a práva orgánů sociálně-právní ochrany, dětí, rodičů a pěstounů.

Pátá část zákona pojednává o výkonu sociálně-právní ochrany pověřenými osobami, o tom, kdo vydává tato pověření, jaké povinnosti mají pověřené osoby a podmínky, za kterých mohou být pověření odňata.

Šestá část obsahuje společná ustanovení, povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany při nakládání s informacemi a údaji a práva a povinnosti rodičů při spolupráci s těmito orgány.

V sedmé části jsou popsány správní delikty a přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob, vždy v souvislosti s péčí o dítě.

V osmé části jsou vymezeny místní příslušnosti jednotlivých orgánů a devátá část obsahuje přechodná a závěrečná ustanovení tohoto zákona (Zákon č. 359/1999 Sb., v platném znění).

3 NÁHRADNÍ PÉČE

V české legislativě se termín náhradní péče neobjevuje, ale v praxi bývá velmi často používán. Převážně v sobě sdružuje dvě formy náhradní péče a to náhradní rodinnou péče a náhradní výchovnou péči. Je potřeba však podotknout, že někteří autoři tyto dva pojmy nikterak nerozlišují.

Matějček (1999) rozlišuje náhradní výchovnou péči a náhradní rodinnou péči. Pod pojmem náhradní výchovná péče se podle něho rozumí zejména ústavní výchovná péče, ve které je dítě vychovááno v případě, že nemůže být z nejrůznějších důvodů vychovááno v rodině vlastní. Pojem náhradní rodinná péče pak vysvětluje jako formu péče, při níž jsou děti vychovávány náhradními rodiči v prostředí nejvíce podobnému přirozenému rodinnému prostředí a jedná se zejména o osvojení a pěstounskou péči.

Ve své práci se zaměřím převážně na formu náhradní péče, která probíhá v ústavu, tedy péči ústavní, neboli ústavní výchovu a to konkrétně na školská zařízení pro výkon ústavní výchovy.

3.1 Ústavní výchova

„Ústavní výchova je opatření, které nařizuje příslušný soud podle Zákona o rodině v občansko-právním řízení nezletilci do 18 let věku v případech, kdy jiná opatření nevedla k nápravě, nebo když rodiče z vážných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit. Nařizuje se tedy z důvodů sociálních a výchovných“ (Vítková, 2004, s. 378).

Ústavní výchovná péče je v našem státě zajišťována třemi ministerstvy. Ministerstvem zdravotnictví, pod nějž spadají kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do 3 let, Ministerstvem práce a sociálních věcí, které má na starost ústavy sociální péče a sociální služby a v neposlední řadě Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, jež spravuje diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

3.1.1 Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy

Nyní se zaměřím na školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, která spadají do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Činnost v těchto zařízeních se řídí zákonem

č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Těmito zařízeními jsou:

Diagnostický ústav

Do diagnostického ústavu jsou přijímány děti jednak na základě žádosti zákonných zástupců a také na základě rozhodnutí soudu. Diagnostický ústav je většinou prvním zařízením, se kterým se dítě, které bylo odňato z rodiny, setká. Jedná se o pracoviště, ve kterém se setkávají specialisté z oborů pedagogiky, psychologie a sociálních služeb a společně provádí komplexní vyšetření, které trvá zpravidla 8 týdnů. Na základě výsledků této diagnostiky je pak dítě v rámci dislokace umístěno do následných zařízení. Podle zákona plní diagnostické ústavy úkoly diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální, organizační a koordinační. Základní organizační jednotkou je výchovná skupina, kterou tvoří 4-6 dětí. Po dobu pobytu v diagnostickém ústavu plní děti i nadále svoji povinnou školní docházku (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

Dětský domov

Účelem dětského domova je zajišťování péče o děti s nařízenou ústavní výchovou, u nichž se nevyskytují závažnější poruchy v chování.

Dětský domov pečuje o děti zpravidla od 3 do 18 let, nejdéle však do 26 let v případě přípravy na budoucí povolání. Do zařízení mohou být přijímány i nezletilé matky spolu s jejich dětmi. Základní jednotkou dětského domova je rodinná skupina, ve které spolu žije 6-8 dětí (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou je školské zařízení, do něhož jsou umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné výchovné problémy, nebo trpí duševní poruchou a vyžadují výchovně léčebnou péči. Dále jsou zde přijímány děti s nařízenou ochrannou výchovou a také nezletilé matky, které mají výchovné problémy či duševní poruchu. Spolu s nezletilými matkami jsou zde umístěny také jejich děti. Do dětského domova se školou jsou přijímány děti, které se nemohou vzdělávat ve škole, která není součástí tohoto zaříze-

ní. Pokud i po skončení povinné školní docházky trvají závažné poruchy chování a dítě se nemůže vzdělávat na střední škole mimo zařízení či neuzavře pracovněprávní vztah, bývá přemístěno do výchovného ústavu. Do dětského domova se školou bývají přijímány děti zpravidla od 6 let do skončení povinné školní docházky (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

Výchovný ústav

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let, u nichž byla nařízena ústavní nebo ochranná výchova a u kterých se vyskytují závažné poruchy chování. Ve vztahu k těmto dětem plní toto zařízení převážně úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do výchovného ústavu mohou být přijímány i děti mladší 15 let, kterým byla uložena ochranná výchova a jejichž poruchy chování jsou natolik závažného charakteru, že tyto děti nemohou být umístěny v dětském domově se školou (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

3.1.2 Práva a povinnosti dětí umístěných v ústavním zařízení

Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy musí být zajištěno především základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, musí být vytvářeny podmínky pro podporu sebedůvěry dítěte, pro rozvoj citové stránky jeho osobnosti a pro umožnění aktivní účasti dítěte ve společnosti. S dítětem zde musí být zacházeno v zájmu harmonického rozvoje osobnosti s ohledem na jeho potřeby v daném věku. Mezi práva dětí s nařízenou ústavní výchovou dále patří právo na zajištění plného přímého zaopatření, a to strava, ubytování a ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhrada nákladů spojených se vzděláním, úhrada nákladů na zdravotní péči a léky a zdravotnické potřeby, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění. Dále má dítě s nařízenou ústavní výchovou právo na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností, na společné umístění spolu se svými sourozenci, na vytvoření podmínek pro dosažení vzdělání, na svobodu náboženství, radit se se svým obhájcem či opatrovníkem, vyjádřit svůj názor na prováděná opatření, požádat o rozhovor se zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, vyjadřovat se ke svému hodnocení, na informace o stavu svých úspor či pohledávek, na udržování kontaktu s blízkými osobami, přijímat návštěvy a opustit samostatně zařízení za účelem vycházky, pokud je starší 7 let věku. Dalšími právy, která jsou zakotvena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní vý-

chovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění, je také nárok na kapesné a na osobní dary.

Povinností dítěte s nařízenou ústavní výchovou je zejména dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny zaměstnanců zařízení, nepoškozovat cizí majetek a zacházet šetrně se svěřenými věcmi, udržovat pořádek v prostorách zařízení, dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, poskytnou na výzvu ředitele zařízení doklady o svých příjmech, předat do úschovy předměty ohrožující zdraví, výchovu a bezpečnost, podrobit se vyšetření, zda není pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracují dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Gavora, 2000, s. 11).

Tento výzkum probíhal v období měsíce ledna až měsíce dubna 2011. Nejdříve byli osloveni sociální pracovníci nebo zástupci dětských domovů od 3 do 18 let ve Zlínském kraji s prosbou o spolupráci při výzkumu. Po příslibení jejich spolupráce byl vytvořen dotazník, který byl jednotlivým zástupcům těchto domovů rozeslán. Po ukončení sběru dat bylo provedeno jejich zpracování a vyhodnocení.

4.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjištění nejčastějších příčin umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji. Dále bylo zjišťováno, z jakého rodinného prostředí tyto děti do dětských domovů nejčastěji přicházejí a jak častý je jejich kontakt s vlastní rodinou.

4.1.1 Stanovení výzkumných otázek

Vzhledem k tématu a předmětu výzkumu byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- Jaká je nejčastější příčina umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji?
- Z jakého prostředí nejčastěji přichází děti do dětských domovů ve Zlínském kraji?
- Jak často jsou děti z dětských domovů ve Zlínském kraji v kontaktu se svou původní rodinou?

4.2 Výzkumný postup

Pro objektivní vyhodnocení praktické části byl použit kvantitativní způsob výzkumu.

4.2.1 Volba výzkumných metod

Jako výzkumná metoda byl použit strukturovaný dotazník, který je určen především pro hromadné získávání údajů o velkém počtu odpovídajících (Gavora, 2000). Otázky byly většinou uzavřené, pouze jedna byla polootevřená. Dotazníky byly rozeslány elektronickou

poštou sociálním pracovníkům či jiným zástupcům jednotlivých dětských domovů, kteří tyto dotazníky vyplnili za každé v současné době umístěné dítě v jejich zařízení. Část dotazníků byla zaslána zpět elektronickou poštou, část byla vytištěna, vyplněna a poslána v listinné podobě.

4.2.2 Výběr sledovaného souboru

K dotazníkovému šetření bylo použito všech 11 dětských domovů pro děti od 3 do 18 let ve Zlínském kraji. Do výzkumu byla zahrnuta pouze školská zařízení pro výkon ústavní výchovy, nefigurují zde proto kojenecké ústavy ani dětské domovy se základními školami speciálními a praktickými. Vzhledem k tématu této práce nebyly do výzkumu zařazeny ani výchovné ústavy a dětské domovy se školou, neboť nejčastějším evidovaným důvodem umístění dětí do těchto zařízení bývají zpravidla výchovné problémy dítěte a děti zde bývají soustředovány i ze vzdálených oblastí, což by zkreslovalo konečné výsledky šetření.

4.2.3 Popis sledovaného souboru

Do šetření byla zahrnuta všechna školská zařízení pro výkon ústavní výchovy ve Zlínském kraji. Jedná se o dětské domovy pro děti zpravidla od 3 do 18 let. Do těchto dětských domovů bývají umístovány děti, které nemají zvlášť závažné poruchy chování. Základní organizační jednotkou dětského domova je rodinná skupina, která je tvořena nejméně 6 a nejvíce 8 dětmi. Sourozenecké skupiny bývají umístovány většinou do stejné rodinné skupiny, pokud pro to nenastanou zdravotní, výchovné či vzdělávací překážky. Péče o děti v těchto zařízeních je poskytována celodenně a je zajišťována pedagogickými pracovníky, kteří musí splňovat zákonné kvalifikační předpoklady i psychickou způsobilost (zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění).

4.2.4 Vyhodnocení výsledků výzkumu

K vyhodnocení výsledků výzkumu bylo použito grafického znázornění a tabulek (MS Excel) spolu se slovním vyjádřením. Každá otázka v dotazníku byla vyhodnocena zvlášť.

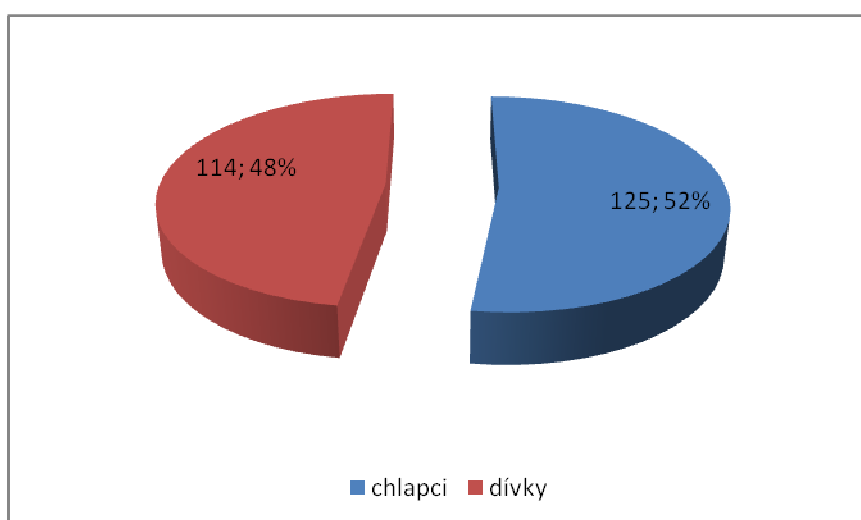
4.2.5 Vyhodnocení návratnosti dotazníků

Z celkového počtu 11 oslovených dětských domovů bylo zasláno celkem 239 dotazníků. Vyplněné dotazníky zaslalo všech 11 zařízení. 100 % návratnost od všech oslovených dět-

ských domovů byla dána především kontaktováním všech sociálních pracovníků či zástupců jednotlivých zařízení již před započítím plánovaného výzkumu a jejich předběžným příslibem spolupráce.

4.3 Výsledky výzkumu

Otázka č. 1: Pohlaví dítěte

Obr. č. 1: Pohlaví dítěte

Z výzkumu vyplynulo, že v současné době je v dětských domovech ve Zlínském kraji umístěno více chlapců nežli děvčat. Tento údaj je však spíše doplňkovým a nemá zásadní význam pro cíl této práce.

Otázka č. 2: Současný věk dítěte

věk	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	součet
počet	1	2	4	7	5	7	10	10	9	14	22	12	24	28	23	29	16	10	2	1	1	2	239
násobek	2	6	16	35	30	49	80	90	90	154	144	156	576	420	368	493	288	190	40	21	21	23	3292
průměrný věk dětí:																							13,77

Tab. č. 1: současný věk dětí

Průměrný věk dětí, které jsou umístěny v dětských domovech ve Zlínském kraji, je necelých 14 let. Nejvíce je v těchto zařízeních umístěno čtrnáctiletých dětí, nejméně pak dětí ročních a dvouletých. Celkově je zde nejméně dětí do 6 let, což je samozřejmě způsobeno tím, že děti v tomto věku bývají umísťovány do kojeneckých ústavů, které do tohoto výzkumu nebyly zahrnuty. Také dětí či spíše mladých dospělých nad 20 let je zde malé procento, což je zase způsobeno tím, že v 18 letech ve většině případů končí ústavní výchova, pokud není prodloužena do 19 let, nebo pokud dítě nepokračuje v přípravě na své budoucí povolání a v zařízení nezůstává dobrovolně na základě smlouvy o poskytnutí plného příjmu po skončení ústavní výchovy. Překvapivé je poměrně vysoké číslo devatenáctiletých v ústavních zařízeních.

Otázka č. 3: Věk dítěte při umístění do zařízení

věk	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	součet
počet	2	18	13	18	21	24	17	19	18	20	20	13	17	8	7	4	239
násobek	4	54	52	90	126	168	136	171	180	220	240	169	238	120	112	68	2148
průměrný věk dětí:																	8,98

Tab. č. 2: Věk dětí v době umístění do DD

Nejvíce dětí je do dětského domova ve Zlínském kraji umístěno ve věku 12 let, průměrný věk dětí v době umístění do těchto zařízení je však necelých 9 let. Nejvíce zastoupenými roky, ve kterých jsou děti odebírány a umísťovány do dětského domova je v rozmezí 6 – 14 let.

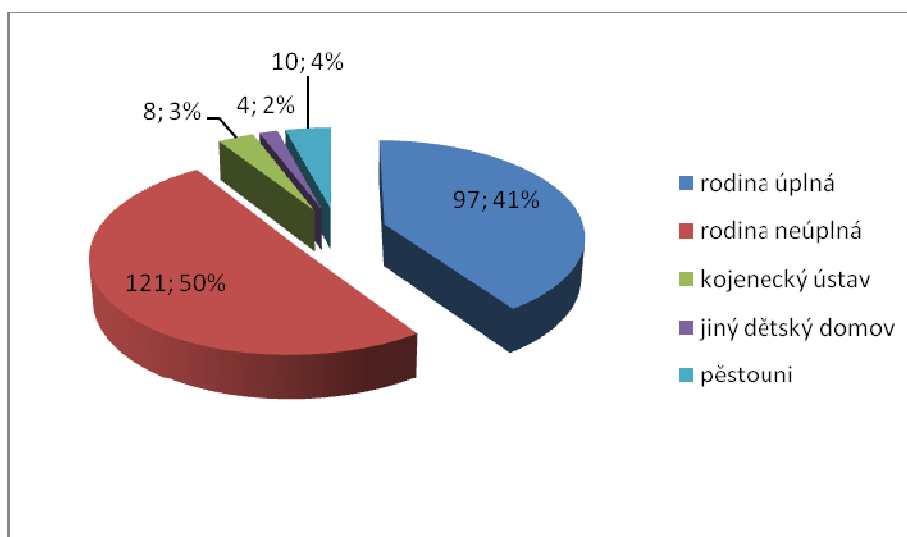
Z výše uvedených tabulek vyplývá také průměrná doba pobytu dětí v zařízeních pro výkon ústavní výchovy. Tato otázka v dotazníku nebyla uvedena, neboť z předchozích dvou otázek ji lze vyčísřit.

věk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	součet
počet	65	24	24	22	31	23	7	7	4	10	9	4	4	4	1	239
násobek	65	48	72	88	155	138	49	56	36	100	99	48	52	56	15	1077
průměrná doba:																4,5

Tab. č. 3: Průměrná doba strávená dětmi v DD

Průměrná doba strávená dětmi v zařízeních ústavní výchovy byla ve Zlínském kraji v době výzkumu 4,5 roku. Nejčastěji byly děti v dětském domově 5 let. Bohužel jsou zde i děti, které v těchto zařízeních tráví i více než 10 let.

Otázka č. 4: Odkud bylo dítě do zařízení přijato?

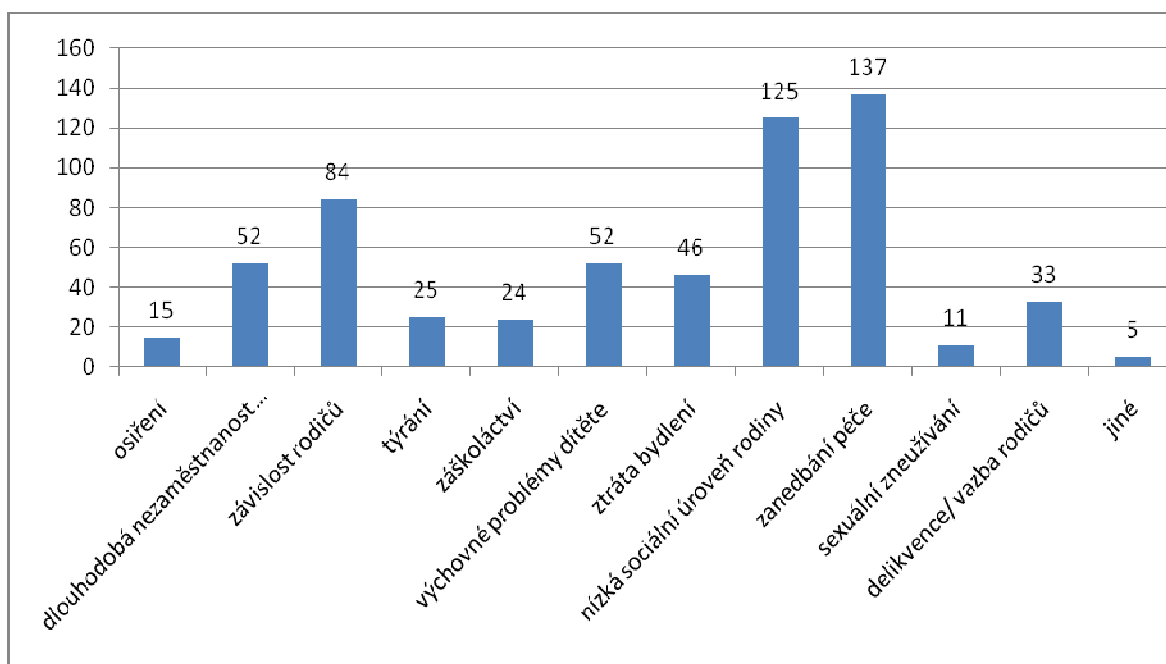

Obr. č. 2: Prostředí, z kterého děti do dětských domovů přichází

Největší procento dětí, celých 50%, umístěných v dětských domovech ve Zlínském kraji, pochází z neúplných rodin. Ovšem ani dětí přicházejících z rodin úplných není zanedbatelné množství. Nejméně dětí přichází z jiného dětského domova. Velmi malá část dětí přichází z kojeneckých ústavů. Tato skutečnost může být způsobena zdárným umístěním dětí z kojeneckých ústavů do náhradních rodin, ale výsledek může být zkreslen také tím, že část sociálních pracovníků jednotlivých dětských domovů mohla uvést druh rodiny, ze které bylo dítě odebráno, ačkoliv dítě přišlo do dětského domova skrze kojenecký ústav.

V dětských domovech se nachází také děti, které byly odebrány, nebo dobrovolně umístěny z pěstounských rodin. Nejčastějším důvodem v těchto případech byly výchovné problémy dítěte, což může poukazovat na fakt, že ačkoliv jsou pěstouni před příchodem dítěte do rodiny dobře připraveni, někdy prostě přecení své možnosti a zaskočí je skutečnost, že výchovu nezvládají. Další důvodem může být také možnost, že si tito lidé, kterým nebylo dopřáno mít vlastní děti, vysní ideální rodinnou atmosféru s bezproblémovým dítětem, které budou zahrnovat láskou a kterou jim toto dítě bude plně vracet. Skutečnost však bývá mnohdy jiná a oni pak prožívají pocity zklamání.

Otázka č. 5: Důvody umístění/odebrání dítěte

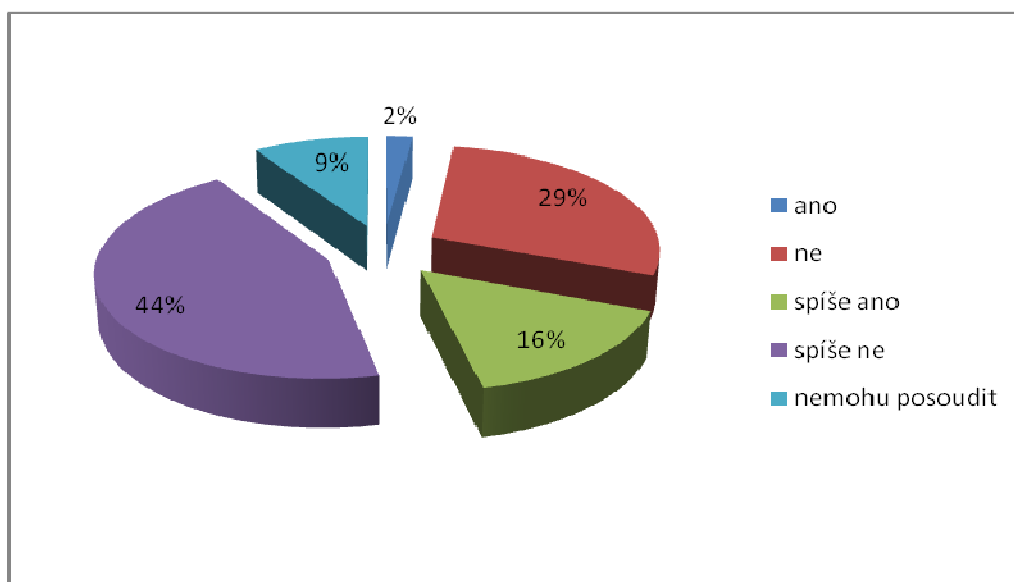
Obr. č.3: Důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji

Z výsledků výzkumu vyplývá, že nejčastějším důvodem odebrání dítěte z přirozeného rodinného prostředí a jeho umístění do některého z dětských domovů ve Zlínském kraji je zanedbání péče a nízká sociální úroveň rodiny. Tyto dva důvody byly také nejčastější kombinací uváděných v dotazníku spolu se závislostí rodičů na alkoholu či jiných návykových látkách. Nezanedbatelné procento odpovědí měly také důvody dlouhodobé nezaměstnanosti rodičů, výchovné problémy dítěte a ztráta bydlení. Počet týraných a

sexuálně zneužívaných dětí se zdá být v poměru k ostatním důvodům poměrně malé, ovšem vzhledem k závažnosti těchto činů je i tento počet dost vysoký. Naproti tomu počet dětí, které byly do těchto zařízení umístěny z důvodu osiření, nekorresponduje s všeobecným míněním laické veřejnosti, že v dětských domovech jsou umísťovány především sirotci.

V dotazníku byla také možnost uvedení příčiny, která nebyla nabídnuta. Zde se objevily ještě důvody jako vážné onemocnění rodiče či pěstouna, vlastní žádost dítěte a nehody mezi matkou a babičkou dítěte.

Doplňující otázkou k otázce č. 5 bylo, zda při uvedení odpovědi „ztráta bydlení“ či „nízká sociální úroveň rodiny“ by rodiče zvládli péči o dítě v případě, že by jim bylo poskytnuto bydlení či finanční pomoc. Zde měli jednotliví pracovníci dětského domova uvést svůj subjektivní názor na tuto otázku a to na základě zkušeností a kontaktu s těmito rodinami a nejenom podle písemné zprávy ze soudu či orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výsledky této otázky byly následující:

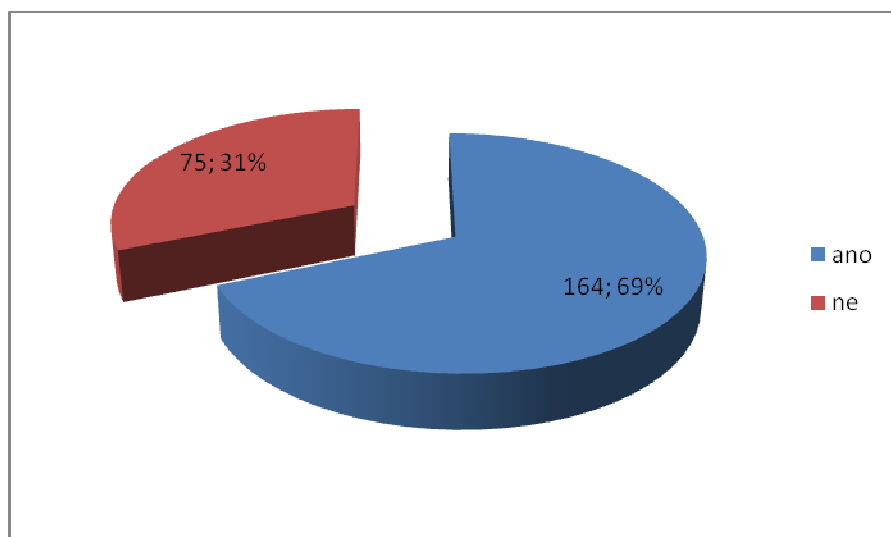

Obr. č. 4: Subjektivní názor pracovníků DD, zda by rodiče zvládli péči o dítě v případě, že by jim bylo poskytnuto bydlení či finanční pomoc

Z tohoto vyplývá, že větší počet rodičů, kterým bylo dítě odebráno z důvodu ztráty bydlení či nízké sociální úrovně rodiny, by ani v případě poskytnutí bydlení či finanční pomoci

podle pracovníků dětských domovů nedokázalo zajistit svému dítěti dostatečnou péči. Toto může být ovlivněno především tím, že ztráta bydlení či nízký příjem rodiny nebývá zpravidla jediným důvodem odebrání dítěte, ale že často jsou s tímto problémem spojeny další, jako například alkoholismus rodičů, zanedbání péče či nízká mentální úroveň rodičů. U 9 % případů si pracovníci dětského domova netroufli situaci hodnotit zřejmě z důvodu nedostatečné znalosti poměrů v rodině.

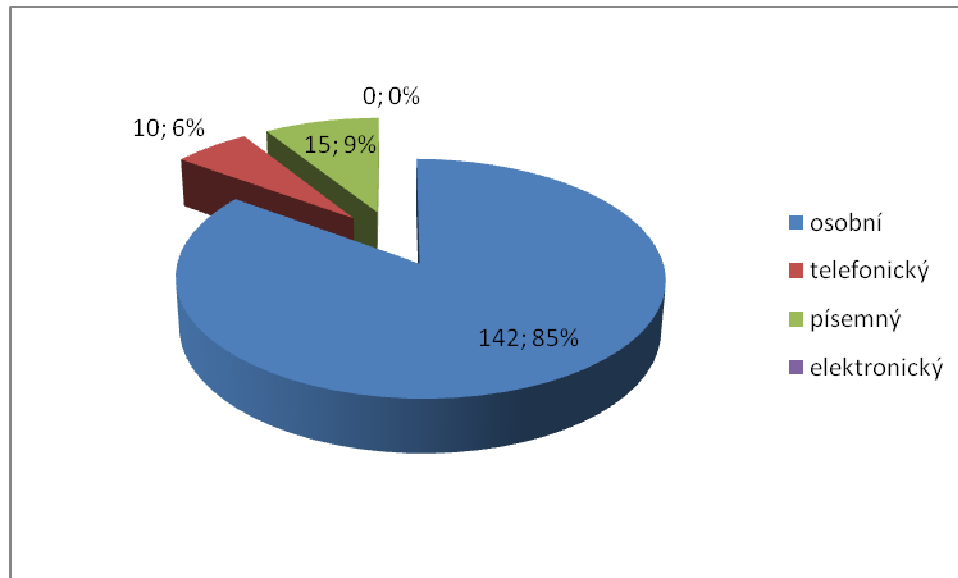
Otázka č. 6: Je dítě v pravidelném kontaktu s rodiči?

Obr. č. 5: Kontakt dětí z dětských domovů se svými rodiči

Většina dětí, které jsou umístěny v dětských domovech ve Zlínském kraji, jsou v pravidelném kontaktu se svými rodiči. Což vyvrací názor mnoha lidí, že v dětských domovech se nachází zpravidla děti, o které jejich rodiče nemají téměř žádný zájem a že jsou tedy vhodné k adopci či osvojení.

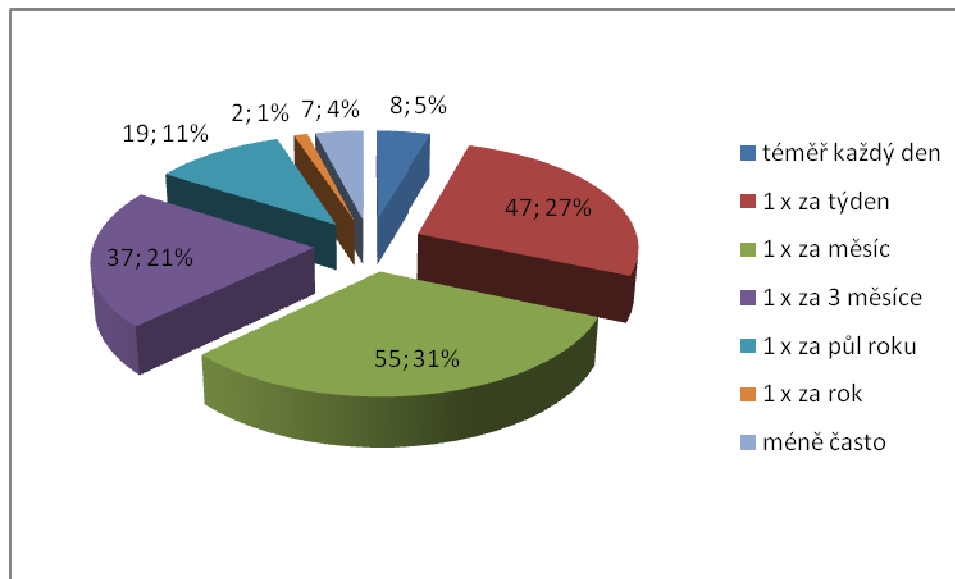
Otázka č. 7: Pokud je dítě v pravidelném kontaktu se svými rodiči, pak v jakém?

Obr.č. 6: Nejčastější druh kontaktu dětí se svými rodiči

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že pokud jsou rodiče v pravidelném kontaktu se svými dětmi umístěnými v dětském domově, pak volí nejčastěji kontakt osobní. Jen malé procento svým dětem nejčastěji telefonuje či si dopisuje a vůbec žádní rodiče jako nejčastější kontakt se svým dítětem nevolí elektronickou poštu.

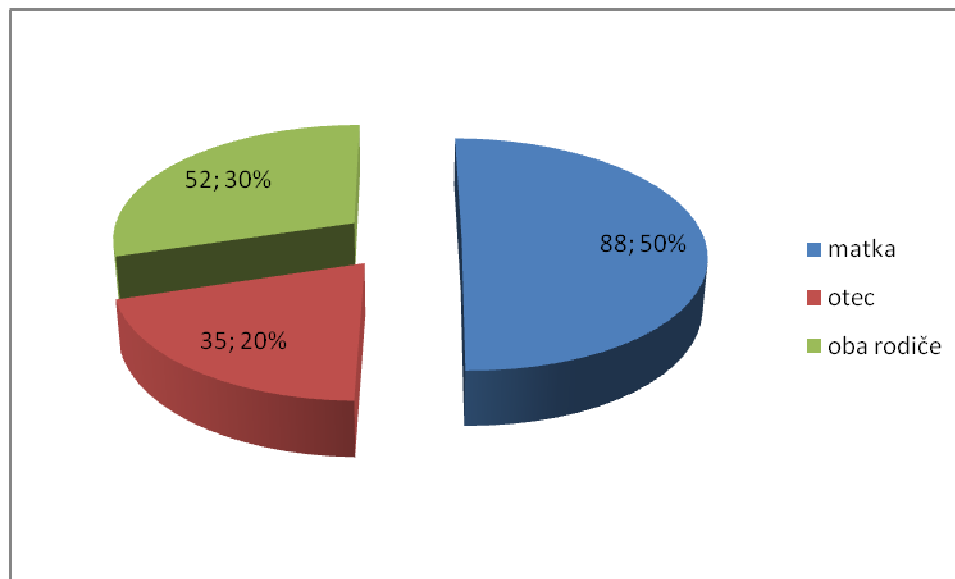
Otázka č. 8: Pokud je dítě s rodičem v osobním kontaktu, jak často?

Obr.č. 7: Četnost osobního kontaktu rodičů s dětmi

Osobní kontakt dětí z dětského domova se svými rodiči probíhá formou návštěvy rodiče v dětském domově, nebo jako víkendový či prázdninový pobyt dítěte u svých rodičů. Nejčastěji jsou děti v tomto kontaktu s rodiči průměrně jednou za měsíc. Velká část dětí však navštěvuje svoji rodinu každý týden a 5% těchto dětí se se svými rodiči vídá téměř každý den. Je tady však také mnoho dětí, které přichází do kontaktu s rodiči pouze jednou za 3 měsíce, jednou za půl roku, jednou za rok či dokonce méně často. Otázkou však je, zda se při této frekvenci dá ještě hovořit o pravidelném kontaktu. Nutné je zde také připomenout, že toto jsou čísla těch dětí, která jsou v pravidelném osobním kontaktu se svými rodiči a stále zde zůstává 31 % dětí, které nejsou v kontaktu s rodiči vůbec. (viz.obr.č. 7)

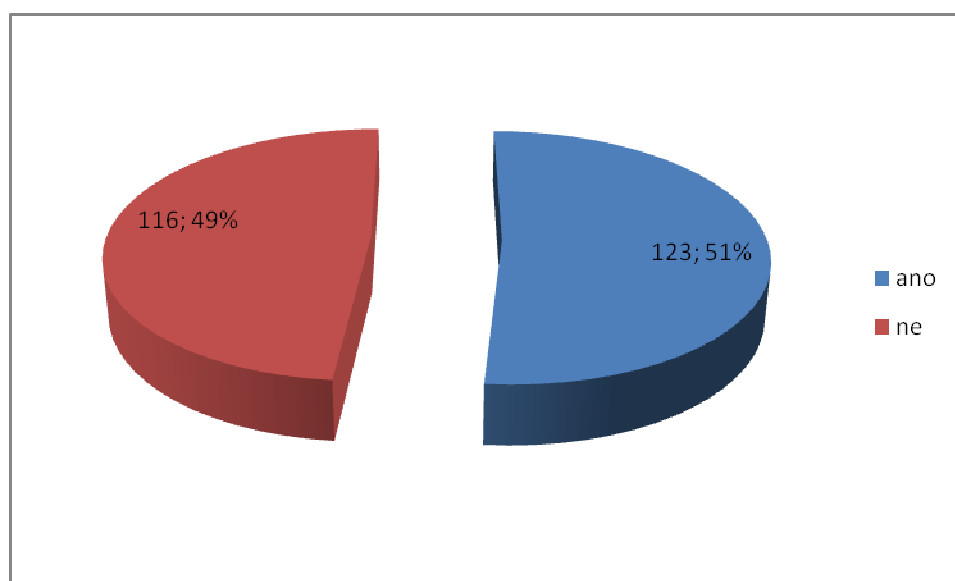
Otázka č. 9: Se kterým z rodičů je dítě v pravidelném kontaktu?

Obr. č. 8: Se kterým z rodičů jsou děti v pravidelném kontaktu

Pokud jsou děti z dětských domovů v kontaktu se svými rodiči, pak celá polovina z nich je nejčastěji v kontaktu jenom s matkou, 30 % je v kontaktu s oběma rodiči a 20 % dětí je v kontaktu pouze s otcem.

Otázka č.10: Je dítě v kontaktu se svými prarodiči či širší rodinou?

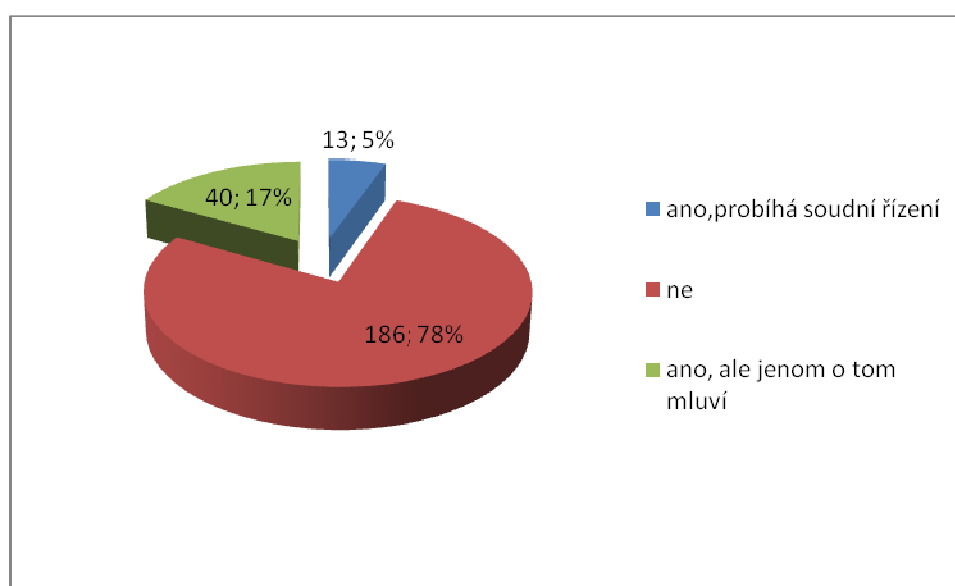

Obr. č. 9: Kontakt dítěte s prarodiči či širší rodinou

Více než polovina dětí z dětských rodičů je také v kontaktu se svými prarodiči či širší rodinou. Tato většina však není nijak výrazná a bohužel celých 49 % těchto dětí zřejmě vůbec nepřichází do kontaktu s ostatními členy své biologické rodiny. Neznamená to ovšem, že nejsou v kontaktu se svými sourozenci, neboť tato otázka byla míněna tak, zda dítě přichází do kontaktu s dospělými členy širší rodiny, kteří jsou mimo zařízení dětského domova.

Otázka č. 11: Usilují rodiče o svěření dítěte zpět do své péče?

Obr.č.10: Snaha rodičů získat dítě zpět do své péče

Ačkoliv je většina dětí v dětských domovech v pravidelném kontaktu se svými rodiči, většina těchto rodičů bohužel neprojevuje žádnou snahu získat dítě zpět do své péče. Pouze u 5 % procent rodičů je jejich snaha prokázána probíhajícím soudním řízením o svěření zpět do péče a 40 % rodičů sice o své touze získat dítě zpět mluví, bohužel však k tomuto nejsou ochotni či schopni učinit jakékoliv další kroky.

4.3.1 Odpovědi na výzkumné otázky

Jaká je nejčastější příčina umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji?

Z šetření vyplývá, že nejčastější příčinou umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji je zanedbání péče. Následuje nízká sociální úroveň rodiny a závislost rodičů na alkoholu či jiných návykových látkách.

Z jakého prostředí nejčastěji přichází děti do dětských domovů ve Zlínském kraji?

Do dětských domovů ve Zlínském kraji jsou děti umísťovány nejčastěji z neúplných rodin. Oproti úplným rodinám však není tento rozdíl velmi výrazný, jak by se dalo předpokládat.

Jak často jsou děti z dětských domovů ve Zlínském kraji v kontaktu se svou původní rodinou?

Nedá se jednoznačně říci, že děti v dětských domovech nejsou se svými rodiči či širší rodinou v kontaktu. Dokonce je větší procento těch dětí, které jsou v pravidelném kontaktu se svými rodiči, než těch, kteří v kontaktu s rodinou nejsou vůbec. Nejčastější frekvencí osobního kontaktu rodičů a jejich dětí umístěných v dětských domovech ve Zlínském kraji je jednou za měsíc.

4.3.2 Shrnutí výsledků výzkumu

Do výzkumu bylo zapojeno celkem 239 dětí z 11 dětských domovů pro děti od 3 do 18 let ve Zlínském kraji. Z toho bylo celkem 52 % chlapců a 48 % děvčat (obr. č. 1). Průměrný věk dětí při umístění do dětského domova byl necelých 9 let (obr. č. 3) a průměrný současný věk dětí v těchto zařízeních je necelých 14 let (obr. č. 2). Z toho vyplývá, že průměrně tráví děti v dětských domovech již 4 a půl roku svého života.

Ačkoliv větší část dětí přichází do dětského domova z neúplné rodiny, stále zůstává velké procento dětí, které jsou odebírány z rodiny úplné. Poměrně malá část dětí přichází do dětského domova z jiného podobného typu zařízení a z kojeneckého ústavu. Mezi dětmi z dětského domova se objevují i takové, které již mají za sebou umístění do náhradní rodinné péče (obr. č. 4).

Nejčastějším důvodem umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji je zanedbání péče rodičů, dále nízká sociální úroveň rodiny a závislost rodičů na návykových látkách (obr. č. 5).

Ze šetření dále vyplynulo, že většina dětí v dětských domovech je v pravidelném kontaktu se svými rodiči. Tento kontakt je zpravidla osobní a probíhá nejčastěji v intervalu jednou za měsíc. Děti jsou nejčastěji v kontaktu pouze s matkou, dále pak s oběma rodiči a nejméně často jsou v kontaktu pouze s otcem.

Podle výsledků výzkumu jsou sice rodiče se svými dětmi umístěnými v dětských domovech v pravidelném kontaktu, neprojevují však velkou snahu o získání těchto dětí zpět do své péče.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji. Další otázky, kterými se práce zabývá, jsou zaměřeny na druhy rodinného prostředí, ze kterého děti do těchto zařízení přicházejí, zda vyrůstaly v rodině úplné, neúplné či zda mají za sebou již nějakou formu náhradní péče. Dále se práce zabývá kontaktem těchto dětí se svými rodiči, zda k němu dochází pravidelně, jak často a se kterým z rodičů nejčastěji.

Teoretická část práce je strukturovaná do tří kapitol. První část popisuje rodinu, její funkce, druhy rodiny podle funkčnosti, patologie, ke kterým v rodinách dochází a pojem sanace rodiny a podmínky, za nichž se k sanaci rodiny přistupuje. Druhá část je zaměřena na dítě, především dítě ohrožené, potřeby dítěte a právní rámec ochrany dítěte v České republice. Třetí část práce stručně popisuje systém náhradní výchovy u nás, především výchovu ústavní a to s důrazem na školská zařízení pro výkon ústavní výchovy.

V praktické části jsou vyhodnoceny výsledky výzkumu, který hledal odpovědi na otázky týkající se příčin umístění dětí do dětských domovů, na kontakt těchto dětí s rodiči a na zájem rodičů získat tyto děti zpět do své péče. K získání údajů pro zpracování praktické části byl použit dotazník, který vyplňovali sociální pracovníci nebo zástupci jednotlivých dětských domovů a to za každé dítě, které bylo v době realizace výzkumu umístěno v jejich zařízení.

Výzkum odhalil, že nejčastější příčinou umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji je zanedbání péče, nízká sociální úroveň rodiny a závislost rodičů na návykových látkách. Děti do dětských domovů přicházejí nejčastěji z neúplné rodiny, avšak rozdíl oproti dětem, které přicházejí z rodiny úplné, není tolik výrazný. Některé děti přicházející do dětského domova mají za sebou dokonce již pobyt v pěstounské péči. Ze šetření dále vyplynulo, že převážná část dětí v dětských domovech je v pravidelném osobním kontaktu se svými rodiči. Většina těchto setkání probíhá v intervalu jednoho měsíce, jsou zde však i děti, které jsou se svými rodiči v kontaktu téměř denně. Smutným zjištěním výzkumu je, že ačkoliv je spousta rodičů, kteří své děti v dětském domově navštěvují, nebo si je dokonce berou domů na víkendové či prázdninové pobyty, jen velmi malé procento z nich skutečně usiluje o to, aby jim bylo dítě vráceno zpět do své péče.

Není zcela jasné, proč tomu tak je, ale nabízí se zde otázka, zda je v naší zemi věnována dostatečná péče ohroženým rodinám, zda rodiče mají dostatečný přehled o možnostech a krocích, které mohou v těchto případech učinit. Ze své vlastní zkušenosti ale musím konstatovat, že je také spousta rodičů, kterým postupem času začne situace, kdy mají dítě v ústavní péči vlastně vyhovovat. Tito rodiče své dítě v zařízení pravidelně navštěvují, berou si jej na víkendové pobyty a neustále mu slibují návrat domů. Své sliby však nepodkládají žádnou konkrétní snahou a dítě je pak v důsledku opakovaného zklamání stále více citově deprimováno.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BINAROVÁ, I. *Partnerství, sexualita a rodina*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0138-X.
- DUNOVSKÝ, J.; DYTRYCH, Z.; MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: GRADA, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
- DUNOVSKÝ, J.; EGGERS, HANS a kol. *Sociální pediatrie*. Praha: Avicenum, 1989
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-8593179-6.
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Budka, 1993. ISBN 80-901549-0-5.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-635-7.
- KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-957-7.
- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 2. vydání. Praha: Avicenum, 1989, 08-056-89
- PŘADKA, M. *Vybrané problémy vztahu výchovy a prostředí*. Praha: SPN, 1983.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-414-4
- VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vydání. Brno: Paido, 2004, ISBN 80-7315-071-9
- VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice*. Prah: Aula, 1999, ISBN 80-9022667-6-2
- Zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy, nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

DD Dětský domov.

ČR Česká republika.

Obr. Obrázek.

č. Číslo.

apod. A podobně.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Pohlaví dítěte	32
Obr. č. 2: Prostředí, z kterého děti do dětských domovů přichází.....	34
Obr. č. 3: Důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji.....	35
Obr. č. 4: Subjektivní názor pracovníků DD, zda by rodiče zvládli péči o dítě v případě, že by jim bylo poskytnuto bydlení či finanční pomoc	36
Obr. č. 5: Kontakt dětí z dětských domovů se svými rodiči.....	37
Obr. č. 6: Nejčastější druh kontaktu dětí se svými rodiči.....	38
Obr.č. 7: Četnost osobního kontaktu rodičů s dětmi.....	39
Obr. č. 8: Se kterým z rodičů jsou děti v pravidelném kontaktu.....	40
Obr. č. 9: Kontakt dítěte s prarodiči či širší rodinou.....	40
Obr. č.10: Snaha rodičů získat dítě zpět do své péče.....	41

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1: Současný věk dětí	32
Tab. č. 2: Věk dětí v době umístění do DD.....	33
Tab. č. 3: Průměrná doba strávená dětmi v DD.....	34

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Dotazník

PŘÍLOHA I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Jaroslava Polášková a jsem studentkou 3. ročníku Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, studijního oboru Sociální pedagogika. Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku na každé dítě umístěné ve Vašem dětském domově. Dotazník je anonymní a získané údaje budou použity pouze pro účely výzkumné části mé bakalářské práce na téma: „Nejčastější důvody umístění dětí do dětských domovů ve Zlínském kraji.“

DOTAZNÍK

(vyplní sociální pracovník za každé umístěné dítě v dětském domově)

1. pohlaví dítěte: dívka chlapec

2. současný věk dítěte:

3. věk dítěte při umístění do zařízení:

4. dítě bylo přijato z/od:

a) rodiny: úplné neúplné

b) kojeneckého ústavu

c) jiného DD

d) pěstounů

5. Důvody umístění/odebrání dítěte: (můžete zvolit více odpovědí)

a) osíření

g) ztráta bydlení

b) dlouhodobá nezaměstnanost rodičů

h) nízká sociální úroveň rodiny

c) závislost rodičů (alkohol, návykové látky)

i) zanedbání péče

d) týrání

j) sexuální zneužívání

e) záškoláctví

k) delikvence rodičů (vazba)

f) výchovné problémy dítěte

Jiné(uveďte) .....

V případě volby odpovědi „ztráta bydlení“ a „nízká sociální úroveň rodiny“ prosím uveďte Váš subjektivní názor, zda by rodiče při poskytnutí bydlení, případně finanční pomoci, zvládli péči o dítě:

ano spíše ano ne spíše ne nevím,nemohu posoudit

6. Je dítě v pravidelném kontaktu s rodiči? ano ne

7. Pokud ano, v jakém nejčastěji:

osobní písemný telefonický e-mail

8. V případě, že je v osobním kontaktu, jak často?

téměř každý den 1 x za týden 1x za měsíc 1 x za 3 měsíce

1 x za půl roku 1 x za rok méně často

9. Se kterým z rodičů je dítě v pravidelném kontaktu?

s oběma pouze s matkou pouze s otcem

10. Je dítě v kontaktu se svými prarodiči či širší rodinou?   ano   ne

Usilují rodiče o svěřeni dítěte zpět do své péče?

ano, probíhá soudní řízení   ano, ale jenom o tom mluví   ne

Datum vyplnění dotazníku :

Děkuji Vám za Váš čas a ochotu při vyplňování dotazníku.